

CYNULLIAD CENEDLAETHOL CYMRU

I S - D D E D D F W R I A E T H

2006 Rhif 13

ADDYSG, CYMRU

Gorchymyn Corfforaethau Addysg
Bellach (Disodli Offerynnau
Llywodraethu ac Erthyglau
Llywodraethu) (Cymru) 2006

NODYN ESBONIADOL

(Nid yw'r nodyn hwn yn rhan o'r Gorchymyn)

Mae'r Gorchymyn hwn yn disodli Offeryn
Llywodraethu ac Erthyglau Llywodraethu pob un o'r
Corfforaethau Addysg Bellach a restrir yn Atodlen 3.

2006 Rhif 13

ADDYSG, CYMRU

**Gorchymyn Corfforaethau Addysg
Bellach (Disodli Offerynnau
Llywodraethu ac Erthyglau
Llywodraethu) (Cymru) 2006**

Wedi'i wneud

7 Mawrth 2006

Yn dod i rym

6 Ebrill 2006

Drwy arfer y pwerau a roddwyd i'r Ysgrifennydd Gwladol o dan adrannau 22(2) a (89)(4) o Ddeddf Addysg Bellach ac Uwch 1992(1) ac a freiniwyd bellach yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru ac ar ôl ymgynghori â'r Corfforaethau Addysg Bellach a restrir yn Atodlen 3 i'r Gorchymyn hwn ("y Colegau"), mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru drwy hyn yn gwneud y Gorchymyn canlynol:

Enwi a chychwyn

1. Enw'r Gorchymyn hwn yw Gorchymyn Corfforaethau Addysg Bellach (Disodli Offerynnau Llywodraethu ac Erthyglau Llywodraethu) (Cymru) 2006 a daw i rym ar 6 Ebrill 2006.

Yr Offeryn

2. Mae'r Offeryn Llywodraethu a welir yn Atodlen 1 yn disodli Offeryn Llywodraethu pob un o'r Colegau.

Yr Erthyglau

3. Mae'r Erthyglau Llywodraethu a welir yn Atodlen 2 yn disodli'r Erthyglau Llywodraethu ar gyfer pob un o'r Colegau.

Dirymu

4. Yn unol â hynny, dirymir drwy hyn yr Offeryn Llywodraethu a'r Erthyglau Llywodraethu, ar gyfer pob un o'r Colegau, a oedd yn effeithiol yn union cyn 6 Ebrill 2006.

Llofnodwyd ar ran Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

7 Mawrth 2006

D. Elis-Thomas

Llywydd y Cynulliad Cenedlaethol

ATODLEN 1

YR OFFERYN LLYWODRAETHU

Mynegai

1. Dehongli
2. Aelodaeth o'r Gorfforaeth
3. Penderfynu Niferoedd Aelodau
4. Trefniadau Trosiannol
5. Penodiadau
6. Penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd
7. Penodi'r Clerc
8. Personau sy'n Anghymwys i fod yn Aelodau
9. Tymor Swydd
10. Penderfynu Aelodaeth
11. Aelodau i beidio â dal buddiannau mewn materion sy'n ymwneud â'r Sefydliad
12. Cyfarfodydd
13. Cworwm
14. Trafodion Cyfarfodydd
15. Cofnodion
16. Mynediad y Cyhoedd i Gyfarfodydd
17. Cyhoeddi Cofnodion a Phapurau
18. Lwfansau i Aelodau
19. Copïau o'r Offeryn Llywodraethu
20. Newid Enw
21. Dodi Sêl
22. Diwygio'r Offeryn Llywodraethu

Dehongli

1.—(1) Yn yr Offeryn Llywodraethu hwn:

mae “cyfarfod” (“*meeting*”) yn cynnwys cyfarfod lle mae'r aelodau sydd yno yn bresennol mewn mwy nag un ystafell (ar yr amod ei bod yn bosibl, drwy ddefnyddio cyfleusterau fideogynadleda neu gyfleusterau tebyg, i bawb sy'n bresennol yn y cyfarfod weld ei gilydd a gwrandao ar ei gilydd);

ystyr “y Cynulliad” (“*the Assembly*”) yw Cynulliad Cenedlaethol Cymru;

ystyr “diwrnod gwaith” (“*working day*”) yw unrhyw ddiwrnod, o ddydd Llun i ddydd Gwener yn gynhwysol, nad yw'n Ŵyl Banc nac yn ŵyl gyhoeddus arall;

ystyr “y Gorfforaeth” (“*the Corporation*”) yw unrhyw gorfforaeth addysg bellach y mae'r Offeryn hwn yn gymwys iddo;

ystyr “materion staff” (“*staff matters*”) yw unrhyw un neu'r cyfan o'r canlynol: ‘penodiad, tâl, amodau gwaith, dyrchafiad, ymddygiad, gwaharddiad dros dro, diswyddiad neu ymddeoliad’ unrhyw aelod o'r staff;

ystyr “yr Offeryn hwn” (“*this Instrument*”) yw'r Offeryn Llywodraethu hwn;

ystyr “yr Offeryn Llywodraethu blaenorol” (“*the previous Instrument of Government*”) yw'r offeryn llywodraethu ynglŷn â'r sefydliad a oedd yn effeithiol yn union cyn 6 Ebrill 2006;

(2) mae i “aelod a benodwyd gan y Cynulliad” (“*Assembly appointed member*”), “aelod busnes” (“*business member*”), “aelod cyfetholedig” (“*co-opted member*”), “aelod staff” (“*staff member*”), “aelod-fyfyriwr” (“*student member*”), “aelod-riant” (“*parent member*”), “aelod awdurdod lleol” (“*local authority member*”) ac “aelod cymunedol” (“*community member*”) yr ystyr a briodolir iddynt ym mharagraff 2;

(3) mae cyfeiriadau at “Cadeirydd” (“*Chair*”), “Is-gadeirydd” (“*Vice Chair*”) a “Clerc” (“*Clerk*”) yn gyfeiriadau at “Cadeirydd y Gorfforaeth” (“*Chair of the Corporation*”), Is-gadeirydd y Gorfforaeth (“*Vice Chair of the Corporation*”) a “Clerc y Gorfforaeth” (“*Clerk to the Corporation*”) yn y drefn honno;

(4) mae cyfeiriadau at y sefydliad yn gyfeiriadau at y sefydliad y mae'r Gorfforaeth wedi'i sefydlu i'w redeg ac at unrhyw sefydliad sy'n cael ei redeg am y tro gan y Gorfforaeth drwy arfer ei phwerau o dan Ddeddf Addysg Bellach ac Uwch 1992;

(5) mae cyfeiriadau, mewn perthynas â'r Gorfforaeth, at gategori amrywiadwy yn gyfeiriadau at unrhyw gategori o aelodau, y mae'r nifer ohonynt y penderfynir arno yn ddarostyngedig i gael ei amrywio yn unol â pharagraffau 2 a 3;

(6) cynhwysir y penawdau er hwylustod yn unig ac nid ydynt yn effeithio ar ddehongli'r Offeryn hwn.

Aelodaeth o'r Gorfforaeth

2.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraffau (5) a (6) isod, rhaid i Gorfforaeth fod wedi'i ffurfio fel a ganlyn:

- (a) dim mwy na 7 aelod sydd, neu sydd wedi bod, yn ymwneud â busnes, diwydiant neu unrhyw broffesiwn neu unrhyw faes cyflogi arall sy'n berthnasol i weithgareddau'r sefydliad neu sydd, neu sydd wedi bod, yn gyflogedig mewn unrhyw fusnes, diwydiant, proffesiwn neu faes cyflogi o'r fath (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau busnes");
- (b) dim mwy na 3 aelod a gyfetholir gan yr aelodau o'r Gorfforaeth (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau cyfetholedig");
- (c) o leiaf un a dim mwy na 3 aelod sy'n cael eu cyflogi yn y sefydliad ac sydd wedi'u henwebu gan staff y sefydliad hwnnw (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau staff"). Os oes mwy nag un aelod staff, rhaid bod o leiaf un aelod yn cael ei gyflogi fel aelod o staff addysgu'r sefydliad ac wedi'i enwebu a'i ethol gan y staff addysgu hynny, a rhaid bod o leiaf un aelod yn cael ei gyflogi fel aelod o staff eraill y sefydliad ac wedi'i enwebu a'i ethol gan y staff eraill hynny.
- (ch) o leiaf un ac nid mwy na 3 aelod sy'n fyfyrwyr yn y sefydliad ac wedi'u hethol a'u henwebu gan y myfyrwyr yn y sefydliad neu (fel y caiff y Gorfforaeth ei benderfynu) sydd wedi'u hethol a'u henwebu gan gymdeithas gydnabyddedig sy'n cynrychioli'r myfyrwyr yn y sefydliad (gelwir y rhain yn "aelodau-myfyrwyr");
- (d) dim mwy na 2 aelod sy'n rhieni myfyrwyr o dan 19 oed sy'n mynychu'r sefydliad, ac yn rhieni sydd wedi'u hethol a'u henwebu gan rieni eraill o'r fath neu (fel y caiff y Gorfforaeth ei benderfynu) sydd wedi'u hethol a'u henwebu gan gymdeithas gydnabyddedig sy'n cynrychioli'r rhieni hynny (gelwir y rhain yn "aelodau-rieni");
- (dd) o leiaf un a dim mwy na 3 aelod sydd wedi'u henwebu gan unrhyw awdurdodau lleol y bydd y Gorfforaeth yn eu henwebu (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau awdurdod lleol");
- (e) o leiaf un a dim mwy na 3 aelod sydd wedi'u henwebu gan gorff neu gyrff cymunedol y mae'n ymddangos i aelodau eraill o'r Gorfforaeth ei fod neu eu bod yn cynrychioli buddiannau rhan o'r gymuned leol a honno'n rhan sydd wedi'i henwebu gan aelodau eraill

o'r Gorfforaeth (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau cymunedol");

- (f) Penadur y sefydliad (oni fydd yn dewis peidio â bod yn aelod);
- (ff) dim mwy na 2 aelod a benodir gan y Cynulliad (gelwir yr aelodau hyn yn "aelodau a benodwyd gan y Cynulliad").

(2) At ddibenion yr Offeryn hwn, mae person nad yw am y tro yn cael ei gofrestru fel myfyriwr yn y sefydliad i'w drin fel myfyriwr o'r fath yn ystod unrhyw gyfnod pan fydd caniatâd wedi'i roi iddo fod yn absennol o'r sefydliad at ddibenion astudio neu deithio neu ar gyfer cyflawni dyletswyddau unrhyw swydd a ddelir ganddo mewn unrhyw undeb myfyrwyr yn y sefydliad.

(3) Mater i'r awdurdod penodi, fel a bennir ym mharagraff 5, yw penderfynu unrhyw gwestiwn ynghylch a yw unrhyw berson yn gymwysedig yn unol ag is-baragraff (1) i gael ei benodi'n aelod o'r Gorfforaeth a hwnnw'n aelod o unrhyw ddisgrifiad neu gategori.

(4) Ym mharagraff 1(e) mae "corff cymunedol" yn cynnwys unrhyw gymdeithas nad yw'n cael ei rhedeg er elw.

(5) Mae paragraph 1(dd) o Offeryn Llywodraethu Coleg Gwent yn effeithiol wrth roi '5' yn lle '3'.

(6) Mae paragraff 1(d) o Offeryn Llywodraethu Coleg Iâl yn effeithiol drwy fewnosod 'o leiaf un a' ar y dechrau.

Penderfynu Niferoedd Aelodaeth

3.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2), y nifer a benderfynir gan y Gorfforaeth yn y penderfyniad mwyaf diweddar o dan yr Offeryn Llywodraethu blaenorol fydd nifer yr aelodau o'r Gorfforaeth, ac eithrio aelodau a benodwyd gan y Cynulliad, a nifer yr aelodau ym mhob categori amrywiadwy.

(2) Caiff y Gorfforaeth amrywio ar unrhyw bryd y penderfyniad y cyfeiriwyd ato yn is-baragraff (1) ac unrhyw benderfyniad dilynol o dan y paragraff hwn ar yr amod:

- (a) yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), nad yw nifer yr aelodau o'r Gorfforaeth, ac eithrio aelodau a benodwyd gan y Cynulliad, yn llai na 12 nac yn fwy nag 20;
- (b) bod nifer yr aelodau ym mhob categori amrywiadwy yn ddarostyngedig i'r terfynau sy'n gymwys i'r categori hwnnw a nodwyd ym mharagraff 2; ac
- (c) bod nifer yr aelodau busnes yn hafal i draean o gyfanswm yr aelodau, ac eithrio aelodau a benodwyd gan y Cynulliad, gan dalgrynnu'r traean hwnnw yn rhif cyfan uwch agosaf.

(3) Ni fydd unrhyw benderfyniad o dan y paragraff hwn yn effeithiol yn y fath fodd ag i derfynu penodiad unrhyw berson sydd eisoes yn aelod o'r Gorfforaeth ar yr adeg y daw'n weithredol.

(4) Mae paragraff 3(2)(a) o Offeryn Llywodraethu Coleg Gwent yn effeithiol drwy roi '21' yn lle '20'.

Trefniadau Trosiannol

4. Os nad oedd yr aelodaeth o'r Gorfforaeth, adeg y penderfyniad y cyfeiriwyd ato ym mharagraff 3(1), yn cydymffurfio o ran nifer ac aelodaeth â'r penderfyniad hwnnw ac nad oedd y Gorfforaeth, yn rhinwedd unrhyw ddarpariaeth yn yr Offeryn Llywodraethu blaenorol, o dan rwymedigaeth i'w gwneud yn ofynnol i ddiswyddo aelodau, nid oes dim yn yr Offeryn hwn yn ei gwneud yn ofynnol i symud aelodau o'u swyddi, ond mae'r Gorfforaeth i sicrhau bod unrhyw benodiadau newydd yn cael eu gwneud gyda golwg ar sicrhau bod yr aelodaeth yn cydymffurfio â'r penderfyniad cyn gynted â phosibl, ond sut bynnag o fewn 4 blynedd i ddyddiad yr Offeryn hwn.

Penodiadau

5.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2), y Gorfforaeth yw'r awdurdod penodi mewn perthynas â phenodi unrhyw aelod o'r Gorfforaeth nad yw'n aelod a benodwyd gan y Cynulliad.

(2) Os bydd nifer yr aelodau yn gostwng islaw'r nifer y mae ei angen ar gyfer cworwm, y Cynulliad yw'r awdurdod penodi mewn perthynas â phenodi'r nifer o aelodau y mae ei angen ar gyfer cworwm.

(3) Caiff yr awdurdod penodi wrthod penodi person os na chaiff ei fodloni bod gan y person y sgiliau a'r profiad penodedig.

(4) Caiff yr awdurdod penodi wrthod penodi person fel aelod busnes, aelod cyfetholedig, aelod-riant, aelod staff, aelod-fyfyriwr, aelod awdurdod lleol neu aelod cymunedol:

- (a) os yw wedi'i fodloni bod y person, o fewn deng mlynedd cyn y dyddiad y byddai ei benodiad wedi dod yn weithredol fel arall, wedi'i ddiswyddo fel aelod o gorfforaeth addysg bellach neu sefydliad a ddynodwyd o dan adran 28 o Ddeddf Addysg Bellach ac Uwch 1992; neu
- (b) os byddai penodi'r person yn mynd yn groes i unrhyw ddarpariaeth mewn unrhyw reolau neu is-ddeddfau a wnaed o dan erthygl 19 o'r Erthyglau Llywodraethu.

(5) Ac eithrio fel y darperir ar ei gyfer yn is-baragraffau (3) a (4), nid yw is-baragraff (1) yn rhoi hawl i'r Gorfforaeth wrthod penodi unrhyw berson yn aelod busnes, aelod cyfetholedig, aelod-riant, aelod

staff, aelod-fyfyriwr, aelod awdurdod lleol neu aelod cymunedol oni bai bod y person yn anghymwys i fod yn aelod o'r Gorfforaeth yn rhinwedd paragraff 8, neu, yn achos person sydd i'w benodi yn aelod busnes, aelod cyfetholedig, aelod awdurdod lleol neu'n aelod cymunedol, oni bai bod y Gorfforaeth wedi'i chynghori gan y Pwyllgor Chwilio (a sefydlwyd o dan baragraffau (3) a (4) o Erthygl 5 o'r Erthyglau Llywodraethu) i beidio â phenodi'r person hwnnw.

(6) Yn y paragraff hwn ystyr "sgiliau a phrofiad penodedig" yw sgiliau a phrofiad (ac eithrio cymwysterau proffesiynol) a bennir gan y Gorfforaeth fel rhai sy'n briodol i aelodau o'r Gorfforaeth.

(7) Pan ddaw swydd unrhyw aelod a benodwyd yn wag, mae'r Gorfforaeth (os hi yw'r awdurdod penodi) i gymryd, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, bob cam angenrheidiol i benodi aelod newydd i lenwi'r swydd wag.

(8) Gall aelod awdurdod lleol fod yn gynghorydd a etholwyd gan yr awdurdod lleol, yn un o gyflogeion yr awdurdod lleol, neu'n unrhyw berson priodol arall a enwebir gan yr awdurdod lleol, yn ddarostyngedig i is-baragraff (3).

(9) Nid oes dim yn y cymal hwn yn rhoi hawl i'r Gorfforaeth ofyn am fwy nag un enwebiad gan unrhyw un o'r cyrff y cyfeiriwyd atynt ym mharagraffau 2(1)(c) i (e) i lenwi unrhyw swydd wag unigol.

Penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd

6.—(1) Mae'r aelodau o'r Gorfforaeth i benodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd o'u plith.

(2) Ni fydd y Penadur nac unrhyw aelod staff neu aelod-fyfyriwr yn gymwys i gael ei benodi'n Gadeirydd neu'n Is-gadeirydd.

(3) Mae'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd i ddal eu swydd am y cyfnod y bydd y Gorfforaeth yn penderfynu arno.

(4) Os bydd y Cadeirydd a'r Is-gadeirydd ill dau yn absennol o unrhyw gyfarfod o'r Gorfforaeth, mae'r aelodau sy'n bresennol i ddewis un o'u plith i weithredu fel Cadeirydd ar gyfer y cyfarfod hwnnw, a hynny'n ddarostyngedig i is-baragraff (2).

(5) Caiff y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd ymddiswyddo ar unrhyw bryd drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Clerc.

(6) Os caiff y Gorfforaeth ei bodloni ar unrhyw adeg nad yw'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd yn gallu cyflawni swyddogaethau'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd (yn ôl y digwydd) neu fod y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd yn anffit i gyflawni'r swyddogaethau hynny, caiff y Gorfforaeth, drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd, ei symud o'i swydd ac ar hynny daw'r swydd yn wag.

(7) Yn y cyfarfod olaf cyn y daw tymor swydd y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd i ben, neu ar ôl ymddiswyddiad y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd neu symud y naill neu'r llall ohonynt o'i swydd, mae'r aelodau i benodi Cadeirydd neu Is-gadeirydd newydd, yn ôl y digwydd, o'u plith.

(8) Bydd y Cadeirydd a'r Is-gadeirydd yn gymwys i gael eu hailbenodi pan ddaw eu tymhorau swydd i ben, yn ddarostyngedig i unrhyw reolau a wneir o dan erthygl 19 o'r Erthyglau Llywodraethu.

Penodi'r Clerc

7.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), a chymeradwyaeth y Cynulliad, mae'r Gorfforaeth i benodi person i wasanaethu fel Clerc.

(2) Yn ddarostyngedig i baragraff 14(9) mae gan y Clerc hawl i fynychu pob un o gyfarfodydd y Gorfforaeth (gan gynnwys cyfarfodydd unrhyw un o bwyllgorau'r Gorfforaeth).

(3) Os digwydd i'r Clerc fod yn absennol dros dro, mae'r Gorfforaeth i benodi person i wasanaethu fel Clerc dros dro, ac mae unrhyw gyfeiriad yn yr Offeryn hwn at y Clerc yn cynnwys Clerc dros dro a benodir o dan yr is-baragraff hwn.

(4) Mae'r Penadur yn anghymwys i gael ei benodi'n Clerc neu Clerc dros dro.

(5) Rhaid i'r Clerc gydymffurfio ag unrhyw un o ofynion y Cynulliad.

Personau sy'n Anghymwys i fod yn Aelodau

8.—(1) Mae person sydd o dan 18 oed yn anghymwys i gael ei benodi'n aelod ac eithrio fel aelod-fyfyriwr.

(2) Mae person sy'n aelod o staff y sefydliad yn anghymwys i gael ei benodi'n aelod ac eithrio fel aelod staff neu yn rhinwedd ei swydd fel Penadur.

(3) Mae myfyriwr yn y sefydliad yn anghymwys i gael ei benodi'n aelod ac eithrio fel aelod-fyfyriwr. Rhaid peidio â'i gwneud yn ofynnol i berson, sydd eisoes yn aelod ond nad yw'n aelod-fyfyriwr, ymddiswyddo os bydd yn cofrestru yn ystod ei dymor swydd ar gwrs rhan-amser yn y sefydliad ond os bydd yn cofrestru ar gwrs amser-llawn yn y sefydliad, bydd yn peidio â bod yn aelod o'r Gorfforaeth ac ar hynny daw'r swydd yn wag.

(4) Mae'r Clerc yn anghymwys i fod yn aelod.

(5) Yn ddarostyngedig i is-baragraffau (6) a (7), anghymhwysir person rhag dal, neu barhau i ddal swydd fel aelod os yw wedi'i ddyfarnu'n fethdalwr, neu os yw'n destun gorchymyn cyfyngu methdaliad, gorchymyn interim i gyfyngu methdaliad neu ymrwymiad i gyfyngu methdaliad o fewn ystyr Deddf

Fenter 2002 sy'n diwygio Deddf Ansofedd 1986, neu os yw wedi gwneud compownd neu drefniant gyda'i greddydwyr, gan gynnwys trefniant gwirfoddol unigol.

(6) Pan fo person wedi'i anghymhwysu am ei fod wedi'i ddyfarnu'n fethdalwr, neu am ei fod yn destun gorchymyn cyfyngu methdaliad, gorchymyn interim i gyfyngu methdaliad neu ymrwymiad i gyfyngu methdaliad, mae'r anghymhwysiad hwnnw yn peidio:

- (a) pan fydd wedi'i ryddhau o fethdaliad, oni bai bod y gorchymyn methdaliad a wnaed yn ei erbyn wedi'i ddiddymu cyn hynny; neu
- (b) os caiff y gorchymyn cyfyngu methdaliad y mae'n destun ohono ei ddad-wneud o ganlyniad i gais o dan adran 375 o Ddeddf Ansofedd 1986, ar y dyddiad a orchmynnir felly gan y llys; neu
- (c) os caiff y gorchymyn interim i gyfyngu methdaliad y mae'n destun ohono ei ryddhau gan y llys, ar ddyddiad y rhyddhad hwnnw; neu
- (ch) os caiff yr ymgymeriad i gyfyngu methdaliad y mae'n destun ohono ei ddiddymu, ar ddyddiad y diddymiad hwnnw.

(7) Pan fo person wedi'i anghymhwysu am ei fod wedi gwneud compownd neu drefniant gyda'i greddydwyr, gan gynnwys trefniant gwirfoddol unigol, a'i fod wedyn yn talu ei ddyledion yn llawn, mae'r anghymhwysiad yn peidio ar y dyddiad y cwblheir talu ac mewn unrhyw achos arall mae'n peidio ar derfyn tair blynedd o'r dyddiad y caiff telerau gweithred y compownd, y trefniant neu'r trefniant gwirfoddol unigol eu bodloni.

(8) —

- (a) Yn ddarostyngedig i baragraff (b), anghymhwysir person rhag dal, neu barhau i ddal, swydd fel aelod:
  - (i) os yw, o fewn 5 mlynedd cyn y dyddiad y byddai'i benodiad wedi dod yn weithredol fel arall, neu ers ei benodi, wedi'i gollfarnu boed yn y Deyrnas Unedig neu'n rhywle arall o unrhyw dramgwydd ac wedi'i ddedfrydu i garchar (boed honno'n ddedfryd ataliedig neu beidio) am gyfnod nad yw'n llai na 3 mis heb yr opsiwn o ddirwy;
  - (ii) os yw, o fewn 20 mlynedd cyn y dyddiad y byddai'i benodiad wedi dod yn weithredol fel arall, wedi'i gollfarnu fel y dywedwyd uchod a'i fod wedi'i ddedfrydu i garchar am gyfnod sy'n fwy na dwy flynedd a hanner; neu
  - (iii) os yw wedi'i gollfarnu ar unrhyw adeg yn y modd a grybwyllwyd uchod ac wedi'i

ddedfrydu i garchar am ddim llai na 5 mlynedd.

- (b) At ddibenion y rheoliad hwn mae unrhyw gollfarniad gan neu gerbron llys y tu allan i'r Deyrnas Unedig am dramgwydd mewn perthynas ag ymddygiad na fyddai, petai wedi digwydd mewn unrhyw ran o'r Deyrnas Unedig, wedi bod yn dramgwydd o dan y gyfraith a oedd mewn grym yn y rhan honno o'r Deyrnas Unedig, i'w anwybyddu.

(9) Pan fo aelod o'r Gorfforaeth yn dod yn anghymwys i barhau i ddal swydd yn rhinwedd is-baragraff (5) neu (8), rhaid iddo roi hysbysiad ysgrifenedig o'r ffaith honno i'r Clerc ar unwaith.

Tymor Swydd

9.—(1) Mae aelod o'r Gorfforaeth i ddal a gadael swydd yn unol â thelerau'i benodiad ond nid yw hyd ei dymor swydd i fod yn fwy na 4 blynedd.

(2) Mae aelod sy'n ymddeol ar ddiwedd ei dymor swydd yn gymwys i gael ai ailbenodi, yn ddarostyngedig i unrhyw reolau a wneir o dan erthygl 19 o'r Erthyglau Llywodraethu, a bydd paragraff 5 yn gymwys i ailbenodi aelod yn yr un modd ag y mae'n gymwys i benodi olynnydd i aelod.

Penderfynu Aelodaeth

10.—(1) Caiff aelod ymddiswyddo ar unrhyw bryd drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Clerc.

(2) Os caiff y Gorfforaeth ei bodloni ar unrhyw adeg fod unrhyw aelod:

- (a) wedi bod yn absennol o gyfarfodydd y Gorfforaeth am gyfnod sy'n hwy na 6 mis yn olynol heb ganiatâd y Gorfforaeth; neu
- (b) yn methu cyflawni swyddogaethau aelod neu'n anffit i'w cyflawni,

caiff y Gorfforaeth symud yr aelod hwnnw o'i swydd drwy roi hysbysiad ysgrifenedig iddo ac ar hynny daw'r swydd yn wag.

(3) Bydd unrhyw berson sy'n aelod o'r Gorfforaeth yn rhinwedd y ffaith ei fod yn aelod o'r staff (gan gynnwys Penadur) y sefydliad yn peidio â dal ei swydd os bydd yn peidio a bod yn aelod o staff y sefydliad, ac ar hynny daw'r swydd yn wag.

(4) Bydd unrhyw berson sy'n aelod o'r Gorfforaeth yn rhinwedd y ffaith ei fod yn un o fyfyrwyr y sefydliad yn peidio â dal swydd:

- (a) ar ddiwedd y flwyddyn academiaidd y mae'n peidio â bod yn un o fyfyrwyr y sefydliad neu ar unrhyw adeg arall yn y flwyddyn ar ôl iddo beidio â bod yn fyfyrwr y bydd y Gorfforaeth yn penderfynu arni; neu

- (b) os caiff ei ddiarddel o'r sefydliad,
ac ar hynny daw'r swydd yn wag.

Yr aelodau i beidio â dal buddiannau mewn materion sy'n ymwneud â'r Sefydliad

11.—(1) Ac eithrio gyda chymeradwyaeth ysgrifenedig y Cynulliad, ni chaiff unrhyw aelod gymryd neu ddal unrhyw fuddiant mewn unrhyw eiddo a ddelir neu a ddefnyddir at ddibenion y sefydliad.

(2) Mae aelod a chanddo unrhyw fuddiant ariannol o ran cyflenwi gwaith neu nwyddau i'r sefydliad neu at ddibenion y sefydliad, unrhyw gontract neu gontract arfaethedig ynglŷn â'r sefydliad, neu sydd ag unrhyw fuddiant arall o ddisgrifiad a bennir gan y Gorfforaeth ar unrhyw fater sy'n ymwneud â'r sefydliad, i wneud y canlynol:

- (a) datgelu i'r Gorfforaeth neu i unrhyw un o bwyllgorau'r Gorfforaeth natur a maint ei fuddiant; a
- (b) os yw'n bresennol mewn un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth lle mae'r cyflenwi, y contract neu'r mater arall i gael ei ystyried, peidio â chymryd rhan yn y broses o'i ystyried, na phleidleisio ar unrhyw gwestiwn ynglŷn ag ef, na chael ei gyfrif yn y cworwm sy'n bresennol yn y cyfarfod o ran penderfyniad nad oes ganddo hawl i bleidleisio arno.

(3) Mae'r Clerc i gadw cofrestr o fuddiannau aelodau'r Gorfforaeth a ddatgelir i'r Gorfforaeth ac mae'r gofrestr i'w rhoi ar gael yn ystod oriau swyddfa arferol yn y sefydliad i unrhyw berson sy'n dymuno ei archwilio.

(4) Nid yw'r paragraff hwn yn atal aelodau'r Gorfforaeth rhag ystyried na phleidleisio ar gynigion bod y Gorfforaeth yn yswirio aelodau'r Gorfforaeth yn erbyn rhwymedigaethau y byddant yn mynd iddynt ac sy'n deillio o'u swyddi nac yn atal y Gorfforaeth rhag sicrhau'r yswiriant hwnnw a thalu'r premiymau.

(5) Nid yw'r paragraff hwn yn ei gwneud yn ofynnol i aelodau'r staff fynd allan pan fo materion staff i'w trafod, oni fwriedir trafod unrhyw aelod unigol o'r staff yn hytrach na grŵp o staff, a hynny'n ddarostyngedig i baragraff 14(4)(ch).

Cyfarfodydd

12.—(1) Mae'r Gorfforaeth i gyfarfod o leiaf unwaith bob tymor, ac i gynnal unrhyw gyfarfodydd eraill sy'n angenrheidiol.

(2) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (3), mae pob cyfarfod i gael ei gynnull gan y Clerc, sydd i anfon at yr aelodau, o leiaf 5 niwrnod gwaith cyn dyddiad y

cyfarfod, hysbysiad o'r cyfarfod a chopi o'r agenda arfaethedig.

(3) Er hynny, os bwriedir ystyried mewn unrhyw gyfarfod dâl, amodau gwaith, ymddygiad, gwaharddiad dros dro, diswyddiad neu ymddeoliad y Clerc, mae'r Cadeirydd (ac nid y Clerc) i anfon at yr aelodau, o leiaf 5 niwrnod gwaith cyn dyddiad y cyfarfod, gopi o'r eitem agenda o dan sylw ynghyd ag unrhyw ddogfennau perthnasol.

(4) Caniateir i gyfarfod arbennig o'r Gorfforaeth gael ei gynnal ar unrhyw adeg gan y Cadeirydd neu ar gais ysgrifenedig unrhyw 5 aelod. Pan fo'r Cadeirydd neu, yn ei absenoldeb, yr Is-gadeirydd yn rhoi cyfarwyddyd i'r perwyl hwnnw ar y sail bod yna faterion sy'n gofyn am gael eu hystyried ar frys, mae'n ddigon os bydd yr hysbysiad yn cynnull y cyfarfod a'r agenda arfaethedig yn cael eu rhoi o fewn unrhyw gyfnod y mae'n ei bennu sy'n llai na 5 niwrnod gwaith.

(5) Mae pob aelod o'r Gorfforaeth i weithredu er lles y Gorfforaeth a chan hynny nid yw i gael ei rwymo wrth siarad a phleidleisio gan eirchion a roddir iddo gan unrhyw gorff neu berson arall.

(6) Caniateir i'r gofyniad i anfon neu roi hysbysiad a nodir yn is-baragraffau (2), (3) a (4) gael ei fodloni drwy anfon yr hysbysiad drwy ddull electronig.

Cworwm

13.—(1) Bydd cyfarfodydd y Gorfforaeth yn gwneud cworwm os yw nifer yr aelodau sy'n bresennol yn 40% o leiaf o niferoedd yr aelodaeth (hynny yw, agregiad o'r nifer a benderfynir yn unol â pharagraff 3(1) a nifer unrhyw aelodau a benodwyd gan y Cynulliad), fel y'u dangosir at ddibenion eglurhad yn y tabl isod.

<i>Nifer yr aelodau</i>	<i>Cworwm</i>
12	5
13	6
14	6
15	6
16	7
17	7
18	8
19	8
20	8
21	8
22	9
23	9

(2) Os nad yw nifer yr aelodau a gynnullir ar gyfer un o gyfarfodydd y Gorfforaeth yn ffurfio cworwm, nid yw'r cyfarfod i gael ei gynnal. Os bydd nifer yr aelodau sy'n bresennol yn ystod un o gyfarfodydd y Gorfforaeth yn peidio â ffurfio cworwm, mae'r cyfarfod i'w derfynu ar unwaith.

(3) Mewn amgylchiadau lle na ellir cynnal y cyfarfod neu, yn ôl y digwydd, barhau ag ef, am nad oes cworwm, caiff y Cadeirydd beri bod cyfarfod arbennig yn cael ei gynnull cyn gynted ag y bo'n gyfleus.

Trafodion Cyfarfodydd

14.—(1) Mae pob cwestiwn sydd i'w benderfynu mewn un o gyfarfodydd y Gorfforaeth i'w benderfynu drwy fwyafrif syml o bleidleisiau'r aelodau sy'n bresennol ac sy'n pleidleisio ar y cwestiwn. Pan fo'r pleidleisiau wedi eu rhannu'n gyfartal, mae Cadeirydd y cyfarfod i gael y bleidlais fwrw.

(2) Ni chaiff aelod bleidleisio drwy ddirprwy na phleidleisio drwy'r post.

(3) Ni chaniateir i unrhyw benderfyniad yr aelodau gael ei ddad-wneud na'i amrywio mewn cyfarfod dilynol oni bai bod ystyried y dad-wneud neu'r amrywiad yn eitem fusnes benodol ar yr agenda ar gyfer y cyfarfod hwnnw.

(4) Mae aelod o'r Gorfforaeth sy'n aelod o staff y sefydliad, gan gynnwys y Penadur, i fynd allan:

- (a) o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y Gorfforaeth, neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth, lle mae materion staff sy'n ymwneud â'r aelod hwnnw o'r staff yn unig (o'u cyferbynnu â materion staff sy'n ymwneud â phob aelod o'r staff, neu bob aelod o'r staff mewn dosbarth penodol) i gael eu hystyried;
- (b) o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth lle mae ailbenodiad yr aelod hwnnw, neu benodiad ei olynydd, i gael ei ystyried; ac
- (c) os gofynnir iddo wneud hynny gan fwyafrif o'r aelodau eraill sy'n bresennol, o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth lle mae materion staff, sy'n ymwneud ag unrhyw aelod staff sy'n dal swydd sy'n uwch na'i swydd ei hun, i gael eu hystyried; ac
- (ch) os gofynnir iddo wneud hynny gan fwyafrif o'r aelodau eraill sy'n bresennol, o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y

Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth lle mae trafodaethau sy'n ymdrin â chyflog neu amodau gwaith (unrhyw un neu bob un o) aelodau'r staff yn cael eu hystyried.

(5) Mae gan Benadur sydd wedi dewis peidio â bod yn aelod o'r Gorfforaeth hawl o hyd i fod yn bresennol ym mhob un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth ac i siarad yn y cyfarfodydd hynny, ac eithrio bod rhaid iddo fynd allan mewn unrhyw achos lle byddai'n ofynnol iddo fynd allan o dan is-baragraff (4) os oedd yn bresennol fel aelod.

(6) Nid yw aelod-fyfyriwr sydd o dan 18 oed i bleidleisio, boed mewn un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth, ar unrhyw gwestiwn ynghylch unrhyw gynnig:

- (a) ar gyfer gwario arian gan y Gorfforaeth; neu
- (b) y byddai'r Gorfforaeth, neu unrhyw aelodau o'r Gorfforaeth, yn ymrwymo i unrhyw gontract o dan y cynnig hwnnw, neu'n tynnu unrhyw ddyled neu rwymedigaeth odano (boed yn union, yn amodol neu fel arall).

(7) Ac eithrio fel a ddarperir gan reolau a wneir o dan erthygl 14(2) o'r Erthyglau Llywodraethu sy'n ymwneud â disgyblu myfyrwyr, mae aelod-fyfyriwr i fynd allan o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu'r pwyllgor lle mae ymddygiad, gwaharddiad dros dro neu ddiarddeliad y myfyriwr hwnnw neu unrhyw fyfyriwr i gael ei ystyried.

(8) Mewn unrhyw achos lle mae'r Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth i drafod materion staff sy'n ymwneud ag aelod neu ddarpar aelod o staff y sefydliad, mae aelod-fyfyriwr i wneud fel a ganlyn:

- (a) peidio â chymryd unrhyw ran yn y broses o ystyried neu drafod y mater o dan sylw na phleidleisio ar unrhyw gwestiwn ynglŷn â'r mater; a
- (b) pan ofynnir iddo wneud hynny gan fwyafrif o'r aelodau ac eithrio aelodau-myfyrwyr o'r Gorfforaeth neu'r pwyllgor sy'n bresennol yn y cyfarfod, mynd allan o'r cyfarfod.

(9) Mae'r Clerc:

- (a) i fynd allan o'r rhan honno o unrhyw un o gyfarfodydd y Gorfforaeth neu unrhyw bwyllgor o'r Gorfforaeth lle mae ei dâl, ei amodau gwaith, ei ymddygiad, ei ataliad dros dro, ei ddiswyddiad neu ei ymddeoliad, yn rhinwedd ei swyddogaeth fel Clerc, i gael eu hystyried; a
- (b) os yw'n aelod o staff y sefydliad, i fynd allan mewn unrhyw achos lle byddai'n ofynnol iddo fynd allan o dan is-baragraff (4) os oedd yn bresennol fel aelod o'r Gorfforaeth.

(10) Os yw'r Clerc yn mynd allan o gyfarfod neu ran ohono o dan is-baragraff (9), mae'r Gorfforaeth neu'r pwyllgor o'r Gorfforaeth (yn ôl y digwydd) i benodi o blith ei haelodau neu ei aelodau berson i weithredu fel Clerc hyd ddiwedd y cyfarfod hwnnw neu hyd ddiwedd y rhan ohono, ac eithrio bod y Penadur yn anghymwys i gael ei benodi'n Clerc dros dro.

Cofnodion

15.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2), mae cofnodion y cyfarfod diwethaf i gael eu trin ym mhob un o gyfarfodydd y Gorfforaeth fel eitem agenda ac, os cytunir eu bod yn gywir, mae'r cofnodion hynny i gael eu llofnodi fel rhai cywir gan Gadeirydd y cyfarfod.

(2) Nid yw is-baragraff (1) yn ei gwneud yn ofynnol i drin cofnodion y cyfarfod diwethaf fel eitem agenda cyfarfod a gynullir o dan baragraff 12(4) a phan nad yw cofnodion y cyfarfod diwethaf yn cael eu trin fel un o eitemau agenda'r cyfarfod hwnnw, yn unol â'r paragraff hwn, maent i'w trin fel eitem agenda yn y cyfarfod nesaf na fyddai'n cael ei gynnal o dan baragraff 12(4).

(3) Mae cofnodion ar wahân i'w cymryd o'r rhannau hynny o gyfarfodydd y mae'r Clerc neu aelodau staff neu aelodau-myfyrwyr wedi mynd allan ohonynt. Nid oes gan aelod o'r Gorfforaeth sy'n aelod o staff y sefydliad, aelod-fyfyriwr na'r Clerc sydd wedi mynd allan o gyfarfod yn unol ag is-baragraffau (4) i (9) o baragraff 14 hawl i weld y cofnod o'r rhan honno o'r cyfarfod nac unrhyw bapurau ynglŷn â'r rhan honno.

Mynediad y Cyhoedd i Gyfarfodydd

16.—(1) Yn ddarostyngedig i baragraff 14, mae gan y canlynol hawl i fynychu cyfarfodydd y Gorfforaeth:

- (a) aelod o'r Gorfforaeth;
- (b) y Clerc;
- (c) dim mwy na dau sylwedydd sydd wedi'u hachredu'n briodol ac wedi'u penodi gan y Cynulliad.

(2) Mae unrhyw gwestiwn ynghylch a ddylid caniatáu i unrhyw berson arall fynychu un o gyfarfodydd y Gorfforaeth i'w benderfynu gan y Gorfforaeth.

Cyhoeddi Cofnodion a Phapurau

17.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2), mae'r Gorfforaeth i sicrhau bod copi o'r canlynol:

- (a) yr agenda ar gyfer pob un o gyfarfodydd y Gorfforaeth ac unrhyw un o'i phwyllgorau;
- (b) cofnodion drafft pob cyfarfod o'r fath, os ydynt wedi'u cymeradwyo gan Gadeirydd y cyfarfod;

(c) cofnodion llofnodedig pob cyfarfod o'r fath;
ac

(ch) unrhyw adroddiad, dogfen neu bapur arall a
ystyrir mewn unrhyw gyfarfod o'r fath

yn cael ei roi ar gael, cyn gynted â phosibl ym
mhob achos, yn ystod oriau swyddfa arferol yn y
sefydliad i unrhyw berson sy'n dymuno ei
archwilio.

(2) Caniateir hepgor o unrhyw eitem y mae'n
ofynnol ei rhoi ar gael yn unol ag is-baragraff (1),
unrhyw ddeunydd sy'n ymwneud â'r canlynol:

(a) person a enwir sy'n cael ei gyflogi neu y
bwriedir ei gyflogi yn y sefydliad;

(b) myfyriwr a enwir yn y sefydliad neu
ymgeisydd am gael ei dderbyn i'r sefydliad;

(c) y Clerc; neu

(ch) unrhyw fater y mae'r Gorfforaeth wedi'i
bodloni, oherwydd natur y mater hwnnw, y
dylid ymdrin ag ef yn gyfrinachol.

(3) Dylai eitemau a hepgorir o dan baragraff (2)(ch)
gael eu hadolygu'n rheolaidd gan y Gorfforaeth a dylid
eu rhoi ar gael pan fyddant yn peidio â bod yn
gyfrinachol.

Lwfansau i Aelodau

18. Mae gan y Gorfforaeth bŵer i dalu i aelodau o'r
Gorfforaeth unrhyw lwfansau teithio, lwfansau
cynhaliath neu lwfansau eraill a benderfynir gan y
Gorfforaeth, ond rhaid iddi beidio â thalu, heb
gymeradwyaeth ysgrifenedig y Cynulliad, lwfansau
sy'n talu'r aelodau am eu gwasanaethau fel aelodau.

Copïau o'r Offeryn Llywodraethu

19. Mae copi o'r Offeryn hwn i'w roi i bob aelod ac
i'w roi ar gael i'w archwilio ar gais yn ystod oriau
swyddfa arferol yn y sefydliad i unrhyw berson.

Newid Enw

20. Caiff y Gorfforaeth newid ei enw gyda
chymeradwyaeth y Cynulliad.

Dodi Sêl

21. Mae dodi sêl y Gorfforaeth yn gam sydd i'w
ddilysu drwy:

(a) llofnod y Cadeirydd neu ryw aelod arall a
awdurdodir naill ai'n gyffredinol neu'n
arbennig gan y Gorfforaeth i weithredu at y
diben hwnnw; a

(b) llofnod unrhyw aelod arall.

Diwygio'r Offeryn Llywodraethu

22. Caniateir i'r Offeryn hwn gael ei addasu neu ei ddisodli yn unol ag adran 22 o Ddeddf Addysg Bellach ac Uwch 1992.

ATODLEN 2

YR ERTHYGLAU LLYWODRAETHU

Mynegai

1. Dehongli
2. Rhedeg y Sefydliad
3. Cyfrifoldebau'r Gorfforaeth, y Penadur a'r Bwrdd Academaidd
4. Y Bwrdd Academaidd
5. Dirprwyo Swyddogaethau a Phwyllgorau
6. Penodi a Dyrchafu Staff
7. Ymddygiad y Staff
8. Rhyddid Academaidd
9. Gwahardd Staff Dros Dro
10. Diswyddo Deiliaid Swyddi Uwch a'r Clerc
11. Diswyddo Staff ac eithrio Deiliaid Swyddi Uwch neu'r Clerc
12. Gwahardd y Clerc dros dro a Diswyddo'r Clerc
13. Gweithdrefnau Cwyno
14. Myfyrwyr
15. Materion Ariannol
16. Cydweithio ag Archwilydd y Cynulliad
17. Archwilio Mewnol
18. Cyfrifon ac Archwilio Cyfrifon
19. Rheolau ac Is-ddeddfau
20. Copïau o Erthyglau Llywodraethu, Rheolau ac Is-ddeddfau
21. Diwygio'r Erthyglau Llywodraethu

Dehongli

1. Yn yr Erthyglau Llywodraethu hyn:

(1)

- (a) mae i “aelod awdurdod lleol” (*“local authority member”*), “aelod busnes” (*“business member”*), “aelod cyfetholedig” (*“co-opted member”*), “aelod cymunedol” (*“community member”*), “aelod-fyfyriwr” (*“student member”*) ac “aelod staff” (*“staff member”*) yr un ystyr ag yn yr Offeryn Llywodraethu;

ystyr “y Bwrdd Academaidd” (*“the Academic Board”*) yw corff a gyfansoddwyd yn unol ag erthygl 4;

mae “Cadeirydd” (*“Chair”*), “Is-gadeirydd” (*“Vice Chair”*) a “Clerc” (*“Clerk”*) yn cyfeirio at “Cadeirydd y Gorfforaeth” (*“Chair of the Corporation”*), “Is-gadeirydd y Gorfforaeth” (*“Vice Chair of the Corporation”*) a “Clerc y Gorfforaeth” (*“Clerk to the Corporation”*) yn y drefn honno;

mae i'r term “y Cynulliad” (*“the Assembly”*) a'r term “y Gorfforaeth” (*“the Corporation”*) yr un ystyr ag yn yr Offeryn Llywodraethu;

ystyr “diwrnod gwaith” (*“working day”*) yw unrhyw ddiwrnod, o ddydd Llun i ddydd Gwener yn gynhwysol, nad yw'n Wyl Banc nac yn wyl gyhoeddus arall;

ystyr “yr Erthyglau hyn” (*“these Articles”*) yw'r Erthyglau Llywodraethu hyn;

ystyr “y staff” (*“the staff”*) yw holl staff y sefydliad;

ystyr “swydd uwch” (*“senior post”*) yw swydd y Penadur a dim ond y swyddi eraill y bydd y Gorfforaeth yn penderfynu arnynt at ddibenion yr Erthyglau hyn;

ystyr “Undeb y Myfyrwyr” (*“Students' Union”*) yw unrhyw gymdeithas o fyfyrwyr yn gyffedinal a ffurfir i hyrwyddo dibenion addysgol y sefydliad a lles y myfyrwyr fel myfyrwyr;

(2) mae'r penawdau er hwylustod yn unig ac ni fyddant yn effeithio ar ddehongliad yr Erthyglau hyn.

Rhedeg y Sefydliad

2. Mae'r sefydliad i'w redeg yn unol â darpariaethau'r Deddfau Addysg fel y diffinnir “Education Acts” yn adran 578 o Ddeddf Addysg 1996, ac yn unol ag unrhyw ddarpariaethau a wneir yn unol â'r Deddfau

Addysg hynny, unrhyw Ddeddfau Addysg dilynol, Deddf Dysgu a Medrau 2000, unrhyw reoliadau, gorchmynion neu gyfarwyddiadau a wneir neu a wnaed gan y Cynulliad ac yn ddarostyngedig iddynt, yn unol â darpariaethau'r Offeryn Llywodraethu, yr Erthyglau hyn, unrhyw reolau neu is-ddeddfau a wneir o dan yr Erthyglau hyn ac unrhyw weithred ymddiriedolaeth sy'n rheoleiddio'r sefydliad.

Cyfrifoldebau'r Gorfforaeth, y Penadur a'r Bwrdd Academaidd

3.—(1) Bydd y Gorfforaeth yn gyfrifol am y materion canlynol:

- (a) penderfynu cymeriad addysgol a chenhadaeth y sefydliad a goruchwylio ei weithgareddau;
- (b) defnyddio adnoddau yn effeithiol ac yn effeithlon, solfedd y sefydliad a'r Gorfforaeth a diogelu eu hasedau;
- (c) cymeradwyo amcangyfrifon blynyddol o incwm a gwariant;
- (ch) penodi, graddio, arfarnu, gwahardd dros dro a phenderfynu cyflog ac amodau gwaith deiliaid swyddi uwch a'r Clerc (gan gynnwys, pan fo'r Clerc wedi'i benodi, neu i'w benodi, fel aelod o'r staff, ei benodiad, ei radd, ei waharddiad dros dro a dull penderfynu ei gyflog yn rhinwedd ei swyddogaeth fel aelod o'r staff);
- (d) diswyddo deiliaid swyddi uwch a'r Clerc (gan gynnwys, pan fo'r Clerc wedi'i benodi, neu i'w benodi, fel aelod o'r staff, ei ddiswyddo yn rhinwedd ei swyddogaeth fel aelod o'r staff);
- (dd) pennu fframwaith ar gyfer cyflog ac amodau gwaith yr holl staff eraill;
- (e) os na fwriedir cael unrhyw Fwrdd Academaidd, sicrhau bod trefniadau yn cael eu sefydlu i gynghori'r Penadur ar safonau gwaith academaidd y sefydliad a chynllunio, cyd-drefnu, datblygu a goruchwylio'r gwaith hwnnw, gan gynnwys trefniadau i dderbyn, asesu ac arholi myfyrwyr a'r gweithdrefnau ar gyfer diarddel myfyrwyr am resymau academaidd.

(2) Yn ddarostyngedig i gyfrifoldebau'r Gorfforaeth, y Penadur fydd Prif Weithredydd y sefydliad, a bydd yn gyfrifol am y canlynol:

- (a) cyflwyno cynigion i'r Gorfforaeth am gymeriad addysgol a chenhadaeth y sefydliad, ac am roi penderfyniadau'r Gorfforaeth ar waith;
- (b) trefnu, cyfarwyddo a rheoli'r sefydliad ac arwain y staff;
- (c) penodi, pennu, graddio, arfarnu, gwahardd dros dro staff ac eithrio deiliaid swyddi uwch

neu'r Clerc a phenderfynu, o fewn y fframwaith a osodir gan y Gorfforaeth, eu cyflog a'u hamodau gwaith;

- (ch) diswyddo staff ac eithrio deiliaid swyddi uwch neu'r Clerc;
- (d) penderfynu, ar ôl ymgynghori â'r Bwrdd Academaidd (os oes un), neu os na fwriedir cael unrhyw Fwrdd Academaidd, ar ôl ymgynghori â'r Gorfforaeth, weithgareddau academaidd y sefydliad, a phenderfynu ei weithgareddau eraill;
- (dd) paratoi amcangyfrifon blynyddol o incwm a gwariant, i'r Gorfforaeth eu hystyried a'u cymeradwyo, a rheoli'r gyllideb a'r adnoddau, o fewn yr amcangyfrifon a gymeradwyir gan y Gorfforaeth;
- (e) cadw disgyblaeth ar y myfyrwyr ac, o fewn y rheolau a'r gweithdrefnau y darperir ar eu cyfer o fewn yr Erthyglau hyn, gwahardd myfyrwyr dros dro neu eu diarddel ar sail disgyblaeth a gweithredu penderfyniadau i ddiarddel myfyrwyr am resymau academaidd.

(3) Yn ddarostyngedig i:

- (a) darpariaethau'r Erthyglau hyn;
- (b) cyfrifoldeb cyffredinol y Gorfforaeth; ac
- (c) cyfrifoldebau'r Penadur,

y Bwrdd Academaidd (os oes un) fydd yn gyfrifol am sicrhau bod trefniadau wedi'u sefydlu ar gyfer cynghori'r Penadur ar safonau gwaith academaidd y sefydliad a chynllunio, cyd-drefnu, datblygu a goruchwyllo'r gwaith hwnnw, gan gynnwys trefniadau i dderbyn, asesu ac arholi myfyrwyr a'r gweithdrefnau ar gyfer diarddel myfyrwyr am resymau academaidd.

Y Bwrdd Academaidd

4.—(1) Caiff y Gorfforaeth sefydlu Bwrdd Academaidd, sy'n cynnwys y Penadur (a fydd yn Gadeirydd) a'r niferoedd eraill hynny, o ran staff a myfyrwyr, a gymeradwyir o dro i dro gan y Gorfforaeth. Caiff y Penadur enwebu dirprwy Gadeirydd o blith aelodau'r Bwrdd Academaidd i gadeirio yn ei le neu yn ei lle pan nad yw'r Penadur yn gallu bod yn bresennol mewn cyfarfod o'r Bwrdd Academaidd. Bydd cyfnod penodiad aelodau a'r trefniadau dethol neu'r trefniadau ethol yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth y Gorfforaeth.

(2) Caiff y Bwrdd Academaidd (os oes un) sefydlu'r pwyllgorau y mae'n barnu eu bod yn angenrheidiol er mwyn ei alluogi i gyflawni ei gyfrifoldebau ar yr amod bod pob cais am sefydlu pwyllgor yn cael ei gymeradwyo'n gyntaf gan y Penadur. Mae nifer yr aelodau ar unrhyw bwyllgor o'r fath ac ar ba delerau y

maent i ddal a gadael eu swydd yn faterion sydd i'w penderfynu gan y Bwrdd Academaidd a chaiff y pwyllgor hwnnw gynnwys personau nad ydynt yn aelodau o'r Bwrdd Academaidd.

Dirprwyo Swyddogaethau a Phwyllgorau

5.—(1) Yn ddarostyngedig i ddarpariaethau canlynol yr erthygl hon, caiff y Gorfforaeth sefydlu pwyllgor o'r Gorfforaeth at unrhyw ddiben neu swyddogaeth, ac eithrio'r rhai a briodolir mewn manau eraill yn yr Erthyglau hyn i'r Penadur neu i'r Bwrdd Academaidd, a chaiff ddirprwyo pwersau fel a ganlyn:

- (a) i bwyllgor o'r fath;
- (b) i'r Cadeirydd neu, yn ei absenoldeb, yr Is-gadeirydd; neu
- (c) i'r Penadur.

(2) Mae nifer yr aelodau ar bwyllgor a sefydlir o dan yr erthygl hon, ac ar ba delerau y maent i ddal a gadael swydd, yn faterion sydd i'w penderfynu gan y Gorfforaeth.

(3) Mae'r Gorfforaeth i sefydlu pwyllgor, a elwir y Pwyllgor Chwilio, i gynghori ar y materion canlynol:

- (a) penodi aelodau busnes, aelodau cymunedol ac aelodau awdurdod lleol;
- (b) cyfethol aelodau cyfetholedig o'r Gorfforaeth;
- (c) unrhyw faterion eraill sy'n ymwneud ag aelodaeth a phenodiadau y bydd y Gorfforaeth yn eu cyfeirio ato.

(4) Rhaid i'r Gorfforaeth beidio â gwneud y canlynol:

- (a) penodi unrhyw berson yn aelod busnes, yn aelod cymunedol, neu'n aelod awdurdod lleol; na
- (b) cyfethol unrhyw berson

yn aelod o'r Gorfforaeth, onid yw wedi ystyried yn gyntaf gyngor y Pwyllgor Chwilio ynglŷn â hynny. Caiff y Gorfforaeth wneud rheolau sy'n pennu'r gweithdrefnau ar gyfer dull gweithredu'r Pwyllgor Chwilio ac mae copi o unrhyw reolau o'r fath, ynghyd â chylch gorchwyl y Pwyllgor Chwilio, i'w rhoi ar gael i'w harchwilio gan unrhyw berson yn ystod oriau swyddfa arferol yn y sefydliad.

(5) Mae'r Gorfforaeth i sefydlu pwyllgor, a elwir y Pwyllgor Archwilio, i gynghori ar faterion sy'n ymwneud â threfniadau archwilio a systemau rheolaeth fewnol y Gorfforaeth. Mae'r Pwyllgor Archwilio i gynnwys o leiaf 3 pherson a chaiff gynnwys aelodau o staff y Gorfforaeth ac eithrio'r rhai sydd mewn swyddi uwch ac mae i weithredu'n unol ag unrhyw ofynion a bennir gan y Cynulliad.

(6) Gall unrhyw bwyllgor a sefydlir gan y Gorfforaeth (ac eithrio'r Pwyllgor Adrodd, y Pwyllgor

Arbennig neu unrhyw bwyllgor arall a ffurfir at ddibenion erthyglau 10 neu 11) gynnwys personau nad ydynt yn aelodau o'r Gorfforaeth.

(7) Serch hynny, rhaid i'r Gorfforaeth beidio â dirprwyo'r canlynol:

- (a) penderfynu cymeriad a chenhadaeth addysgol y sefydliad;
- (b) cymeradwyo'r amcangyfrifon blynyddol o incwm a gwariant;
- (c) y cyfrifoldeb dros sicrhau solfedd y sefydliad a'r Gorfforaeth a gwarchod eu hasedau;
- (ch) penodi'r Penadur, y Clerc, neu ddeiliad unrhyw swydd uwch;
- (d) y cyfrifoldeb dros wrando'r apêl yn erbyn diswyddo'r Penadur, deiliad unrhyw swydd uwch, neu pan fo'r Clerc yn aelod o'r staff, gwranddo apêl y Clerc yn erbyn ei ddiswyddo yn rhinwedd ei swyddogaeth fel aelod o'r staff;
- (e) addasu neu ddirymu'r Erthyglau hyn.

(8) Mae'r Gorfforaeth i sicrhau bod datganiad ysgrifenedig o'i bolisi ynghylch:

- (a) presenoldeb personau mewn cyfarfodydd pwyllgor nad ydynt yn aelodau o'r pwyllgor; a
- (b) cyhoeddi cofnodion y cyfarfodydd pwyllgor, yn cael ei roi ar gael i'w archwilio gan unrhyw berson yn ystod oriau swyddfa arferol yn y sefydliad.

(9) Caiff y Penadur ddirprwyo unrhyw un o'i swyddogaethau, ac eithrio rheoli cyllideb ac adnoddau, i aelodau priodol eraill o'r staff. Mae'r dirprwyo hwnnw a graddau'r dirprwyo hwnnw i'w cymeradwyo o dro i dro gan y Gorfforaeth.

Penodi a Dyrchafu Staff

6.—(1) Mae pob aelod o'r staff i wasanaethu o dan gontract cyflogaeth gyda'r Gorfforaeth.

(2) Pan fydd swydd wag neu swydd wag ddisgwyliedig yn codi mewn swydd uwch, mae'r Gorfforaeth:

- (a) i hysbysebu'r swydd wag yn y cyhoeddiadau sy'n cylchredeg drwy'r Deyrnas Unedig y mae'n eu hystyried yn briodol; a
- (b) i benodi panel dethol sy'n cynnwys:
  - (i) (pan fo'r swydd wag yn un am swydd Penadur) o leiaf 5 aelod o'r Gorfforaeth gan gynnwys y Cadeirydd a/neu'r Is-gadeirydd; neu
  - (ii) (pan fo'r swydd wag yn un am unrhyw swydd uwch arall) y Penadur, ac o leiaf 3 aelod arall o'r Gorfforaeth.

(3) Mae aelodau o'r panel dethol i gymryd y camau canlynol:

- (a) penderfynu'r trefniadau ar gyfer dethol ymgeiswyr i'w cyf-weld;
- (b) cyf-weld yr ymgeiswyr hynny; ac
- (c) pan fônt yn barnu ei bod yn briodol i wneud hynny, argymhell un o'r ymgeiswyr y mae aelodau'r pwyllgor dethol wedi'i gyf-weld i'r Gorfforaeth ei benodi.

(4) Os yw'r Gorfforaeth yn cymeradwyo argymhelliad y panel dethol, y person hwnnw sydd i'w benodi.

(5) Os nad yw aelodau'r panel dethol yn gallu cytuno ar berson i'w argymhell i'r Gorfforaeth, neu os nad yw'r Gorfforaeth yn cymeradwyo'u hargymhelliad, caiff y Gorfforaeth ei gwneud yn ofynnol i'r panel ailgymryd y camau a bennir yn is-baragraffau (a) i (c) o erthygl 6(3), gan ailhysbysebu, neu beidio ag ailhysbysebu, y swydd wag yn gyntaf.

(6) Gall fod yn ofynnol i aelod o'r staff weithredu fel Penadur neu weithredu mewn unrhyw swydd uwch arall, os digwydd i swydd wag godi neu fod deiliad y swydd honno yn absennol dros dro, a bydd ganddo holl ddyletswyddau a chyfrifoldebau'r Penadur neu ddeiliad y swydd uwch arall honno (yn ôl y digwydd), tra bo'r swydd yn wag neu tra bo deiliad y swydd yn absennol. Gan hynny, mae unrhyw gyfeiriad yn yr Offeryn Llywodraethu neu yn yr Erthyglau hyn at y Penadur i gynnwys person sy'n gweithredu fel Penadur yn unol â'r paragraff hwn.

Ymddygiad y Staff

7. Ar ôl ymgynghori â'r staff, mae'r Gorfforaeth i wneud rheolau ynglŷn ag ymddygiad y staff.

Rhyddid Academaidd

8. Wrth wneud rheolau o dan erthygl 7, mae'r Gorfforaeth i roi sylw i'r angen am sicrhau bod gan staff academaidd y sefydliad ryddid o fewn y gyfraith i gwestiynu a phrofi doethineb cyffredin, ac i gyflwyno syniadau newydd a lleisio barn ddadleuol neu amhoblogaidd, heb roi eu hunain mewn perygl o golli eu swyddi neu unrhyw freintiau y gallant fod yn eu mwynhau yn y sefydliad.

Gwahardd Staff Dros Dro

9.—(1) Caiff y Cadeirydd, neu yn ei absenoldeb, yr Is-gadeirydd, wahardd dros dro ddeiliad swydd uwch o'i ddyletswyddau, a hynny ar gyflog, am gamymddwyn neu am reswm da neu frys arall. Rhaid i'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd gyflwyno adroddiad ysgrifenedig ar y gwaharddiad dros dro hwnnw i'r

Gorfforaeth o fewn 2 ddiwrnod gwaith neu cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl hynny.

(2) Caiff y Penadur wahardd o'i ddyletswyddau, a hynny ar gyflog, unrhyw aelod o'r staff ac eithrio deiliad swydd uwch, am gamymddwyn neu am reswm da neu brys arall.

(3) Mae gan unrhyw un a waherddir o'i ddyletswyddau o dan baragraff (1) neu (2) hawl i gael oddi wrth y Penadur, neu, yn achos deiliad swydd uwch, oddi wrth y Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd, hysbysiad ysgrifenedig o'r gwaharddiad, gan nodi'r rhesymau dros wneud y penderfyniad i wahardd dros dro.

(4) Mae'r gweithdrefnau ar gyfer gwahardd staff dros dro o dan baragraffau (1) a (2) i'w pennu mewn rheolau a wneir gan y Gorfforaeth ac ar ôl ymgynghori â'r staff. Mae'r rheolau i gynnwys darpariaeth:

- (a) y caiff unrhyw berson sydd wedi bod o dan waharddiad dros dro am 3 wythnos neu fwy apelio mewn ysgrifen i'r Gorfforaeth yn erbyn y gwaharddiad dros dro, ac eithrio nad oes unrhyw hawl o'r fath i apelio os yw'r achos dros ddiswyddo'r person yn cael ei ystyried o dan erthygl 10 neu 11;
- (b) mae unrhyw apêl a wneir o dan is-baragraff (a) uchod i'w hystyried cyn gynted ag y bo'n ymarferol;
- (c) mae gwaharddiad dros dro y mae apêl yn cael ei gwneud yn ei erbyn i barhau i weithredu tra'n aros i'r apêl gael ei phenderfynu.

Diswyddo Deiliaid Swyddi Uwch a'r Clerc

10.—(1) Yn yr erthygl hon, ystyr “staff uwch perthnasol” (“*relevant senior staff*”) yw deiliaid swyddi uwch a'r Clerc, os yw hefyd yn aelod o'r staff.

(2) Ar ôl ymgynghori â staff uwch perthnasol, mae'r Gorfforaeth i wneud rheolau, gan bennu'r gweithdrefnau (gan gynnwys terfynau amser priodol sy'n ymwneud â'r gweithdrefnau hynny) ar gyfer diswyddo staff uwch perthnasol ac ystyried eu hapelau. Rhaid i'r rheolau hynny ymgorffori darpariaethau sy'n bodloni gofynion yr erthygl hon a gofynion cyfiawnder naturiol.

(3) Os yw'n ymddangos y gall fod achos dros ddiswyddo aelod o'r staff uwch perthnasol, mae'r mater i'w gyfeirio at Bwyllgor Adrodd y Gorfforaeth.

(4) Rhaid i Bwyllgor Adrodd fod wedi'i ffurfio o ddim llai nag un a dim mwy na 5 aelod o'r Gorfforaeth. Er hynny, nid yw'r Cadeirydd, yr Is-gadeirydd, y Penadur ac aelodau staff ac aelodau-myfyrwr yn gymwys i fod yn aelodau.

(5) Mae'r Pwyllgor Adrodd i archwilio'r achos dros ddiswyddo a llunio adroddiad ysgrifenedig, gan

gynnwys argymhellion, i'w hystyried gan Bwyllgor Arbennig o'r Gorfforaeth, ac mae copi o'r adroddiad hwnnw i'w anfon at y person y mae'n ymwneud ag ef.

(6) Rhaid i Bwyllgor Arbennig fod wedi'i ffurfio o ddim llai na 3 aelod o'r Gorfforaeth. Ni fydd aelodau o'r Pwyllgor Adrodd, y Cadeirydd, yr Is-gadeirydd, y Penadur ac aelodau staff ac aelodau-myfyrwr yn gymwys i fod yn aelodau.

(7) Mae'r Pwyllgor Adrodd i ystyried yr adroddiad a lunnir gan y Pwyllgor Adrodd a gwahodd y person o dan sylw i ddod i gyfarfod.

(8) Mae'r Pwyllgor Arbennig i gymryd unrhyw gamau y mae'n barnu eu bod yn briodol o dan yr amgylchiadau, a gall y camau hynny gynnwys diswyddo'r person o dan sylw. Mae'r Pwyllgor Arbennig i gadarnhau ei benderfyniad mewn ysgrifen i'r person o dan sylw, ac mae llythyr o'r fath i gynnwys cadarnhad o'r hawl i apelio yn erbyn unrhyw benderfyniad gan y Pwyllgor Arbennig a'r weithdrefn dros wneud hynny. Bydd diswyddiad y gwneir apêl yn ei erbyn, yn weithredol heb ystyried unrhyw apêl sydd yn yr arfaeth.

(9) Os digwydd i aelod o'r staff uwch perthnasol fod wedi mynegi ei fwriad i apelio, mae'r Gorfforaeth (ac eithrio aelodau o'r Pwyllgor Adrodd, y Pwyllgor Arbennig ac unrhyw aelodau staff ac aelodau-myfyrwr) i wahodd y person o dan sylw i ddod i gyfarfod apêl ac i ystyried unrhyw dystiolaeth newydd a gyflwynir. Mae penderfyniad y Pwyllgor Arbennig i'w adolygu gan y Gorfforaeth.

(10) Rhaid i'r Gorfforaeth gadarnhau ei benderfyniad i'r person o dan sylw mewn ysgrifen.

Diswyddo Staff ac eithrio Deiliaid Swyddi Uwch neu'r Clerc

11.

(1) Yn yr erthygl hon, ystyr "staff perthnasol" ("*relevant staff*") yw staff ac eithrio deiliaid swyddi uwch neu'r Clerc.

(2) Ar ôl ymgynghori â staff perthnasol, mae'r Gorfforaeth i wneud rheolau, gan bennu'r gweithdrefnau (gan gynnwys terfynau amser priodol sy'n ymwneud â'r gweithdrefnau hynny) ar gyfer diswyddo staff perthnasol ac ystyried eu hapelau. Rhaid i'r rheolau hyn ymgorffori darpariaethau sy'n bodloni'r Erthygl hon ac egwyddorion cyfiawnder naturiol.

(3) Os yw'r Penadur o'r farn y gall fod achos dros ddiswyddo aelod o'r staff perthnasol, caiff benderfynu penodi Swyddog Adrodd. Mae'r Swyddog Adrodd (os oes un) i archwilio'r achos dros ddiswyddo a llunio adroddiad ysgrifenedig, gan gynnwys argymhellion, i'r Penadur ei ystyried, ac mae copi o'r adroddiad i'w anfon at y person o dan sylw.

(4) Mae'r Penadur i ystyried yr adroddiad a lunnir gan y Swyddog Adrodd (os oes un). Os nad oes unrhyw adroddiad wedi'i lunio, rhaid i'r Penadur nodi mewn ysgrifen yr amgylchiadau sydd wedi'i arwain i ystyried diswyddo, a rhaid iddo anfon hyn at y person o dan sylw. Mae'r Penadur i wahodd y person o dan sylw i ddod i gyfarfod.

(5) Mae'r Penadur i gymryd unrhyw gamau y mae'n barnu eu bod yn briodol o dan yr amgylchiadau, a gall y camau hynny gynnwys diswyddo'r person o dan sylw. Mae'r Penadur i gadarnhau ei benderfyniad mewn ysgrifen i'r person o dan sylw, ac mae llythyr o'r fath i gynnwys cadarnhad o'r hawl i apelio yn erbyn unrhyw benderfyniad gan y Penadur a'r weithdrefn ar gyfer gwneud hynny. Bydd diswyddiad y gwneir apêl yn ei erbyn, yn weithredol heb ystyried y apêl sydd yn yr arfaeth.

(6) Os yw aelod o'r staff perthnasol wedi mynegi ei fwriad i apelio, mae'r Gorfforaeth (ac eithrio'r Penadur a'r Swyddog Adrodd (os oes un) ac unrhyw aelodau staff neu aelodau-myfyrwyr) i wahodd y person o dan sylw i ddod i gyfarfod apêl ac i ystyried unrhyw dystiolaeth newydd a gyflwynir. Mae penderfyniad y Penadur i'w adolygu gan y Gorfforaeth.

(7) Rhaid i'r Gorfforaeth gadarnhau mewn ysgrifen ei phenderfyniad i'r person o dan sylw.

Gwahardd y Clerc dros dro a Diswyddo'r Clerc

12. Ni fydd y gofyniad i ddilyn y gweithdrefnau a nodir yn erthyglau 9 a 10 yn achos Clerc sydd hefyd yn aelod o'r staff, yn lleihau effaith yr hawl sydd gan y Gorfforaeth i gymryd camau mewn perthynas â gwahardd y Clerc dros dro o'r swydd y mae wedi'i benodi iddi neu mewn perthynas â therfynu ei benodiad o dan baragraff 7 o'r Offeryn Llywodraethu yn unol ag unrhyw gytundeb ar wahân sy'n ymwneud â'i benodiad fel Clerc.

Gweithdrefnau Cwyno

13. Ar ôl ymgynghori â'r staff, mae'r Gorfforaeth i wneud rheolau sy'n pennu gweithdrefnau y caiff staff eu dilyn i geisio sicrhau bod unrhyw achosion cwynion ynglŷn â'u cyflogaeth yn cael eu cywiro.

Myfyrwyr

14.—(1) Mae unrhyw Undeb Myfyrwyr i redeg a rheoli ei fusnes a'i gronfeydd ei hun yn unol â chyfansoddiad a gymeradwyir gan y Gorfforaeth ac mae i gyflwyno bob blwyddyn gyfrifon sydd wedi'u harchwilio i'r Gorfforaeth. Ni fydd unrhyw ddiwygiad i'r cyfansoddiad hwnnw neu gamau i'w ddad-wneud ohono, yn rhannol neu'n gyfan, yn ddilys oni bai ei fod wedi'i gymeradwyo gan y Gorfforaeth.

(2) Ar ôl ymgynghori â'r Bwrdd Academaidd (os oes un) a chynrychiolwyr y myfyrwyr, mae'r Gorfforaeth i wneud rheolau ynghylch ymddygiad y myfyrwyr, gan gynnwys gweithdrefnau ar gyfer gwahardd dros dro a diarddel.

(3) Wrth arfer y cyfrifoldebau a nodir yn erthygl 3(3) ac ar ôl ymgynghori â'r Gorfforaeth a chynrychiolwyr y myfyrwyr, rhaid i'r Bwrdd Academaidd (os oes un) gynghori'r Penadur ar y gweithdrefnau ar gyfer diarddel myfyriwr am fod safon ei waith yn anfoddhaol neu am reswm academaidd arall. Os nad oes unrhyw Fwrdd Academaidd, rhaid i'r Gorfforaeth, ar ôl ymgynghori â chynrychiolwyr y myfyrwyr, gynghori'r Penadur ar y gweithdrefnau hynny.

Materion Ariannol

15. Mae'r Gorfforaeth i bennu'r polisi a ddefnyddir i benderfynu'r ffioedd hyfforddi a'r ffioedd eraill sy'n daladwy i'r Gorfforaeth (yn ddarostyngedig i unrhyw delerau ac amodau a osodir ar grantiau, benthyciadau neu daliadau eraill a delir neu a wneir gan y Cynulliad).

Cydweithredu ag Archwilydd y Cynulliad

16. Mae'r Gorfforaeth i gydweithredu gydag unrhyw berson a awdurdodir gan y Cynulliad i archwilio unrhyw atebion ac, yn benodol, i ganiatáu i unrhyw berson o'r fath weld unrhyw ddogfennau neu gofnodion a ddelir gan y Gorfforaeth gan gynnwys cofnodion a gedwir ar gyfrifiaduron.

Archwilio Mewnol

17.—(1) Ar yr adegau y mae'n barnu eu bod yn briodol, mae'r Gorfforaeth i archwilio a gwerthuso ei systemau rheolaeth ariannol fewnol (neu drefnu iddynt gael eu harchwilio a'u gwerthuso ar ei rhan) er mwyn sicrhau eu bod yn cyfrannu at ddefnydd priodol, economaidd, effeithlon ac effeithiol ar adnoddau'r Gorfforaeth.

(2) Rhaid i'r Gorfforaeth beidio â phenodi unrhyw bersonau ("archwilwyr mewnol") i gyflawni'r gweithgareddau y cyfeirir atynt ym mharagraff (1) ar ei rhan os penodir y personau hynny yn archwilwyr allanol o dan erthygl 18.

Cyfrifon ac Archwilio Cyfrifon

18.—(1) Mae'r Gorfforaeth i wneud y canlynol:

- (a) cadw cyfrifon priodol a chofnodion priodol mewn perthynas â'r cyfrifon; a
- (b) llunio ar gyfer pob blwyddyn ariannol y Gorfforaeth ddatganiad o gyfrifon.

(2) Mae'r datganiad:

- (a) i roi hanes gwir a theg o gyflwr busnes y Gorfforaeth ar ddiwedd y flwyddyn ariannol ac o incwm a gwariant y Gorfforaeth, ac o fewnlifau ac all-lifau ei harian parod, yn y flwyddyn ariannol; a
- (b) i gydymffurfio ag unrhyw gyfarwyddiadau a roddir gan y Cynulliad ynglŷn â'r wybodaeth sydd i'w chynnwys ynddo, y modd y mae'r wybodaeth i gael ei chyflwyno, y dulliau a'r egwyddorion i'w dilyn ar gyfer ei lunio ac amser a modd ei gyhoeddi.

(3) Mae'r cyfrifon (gan gynnwys unrhyw ddatganiad a lunnir o dan yr erthygl hon) i gael eu harchwilio gan bersonau ("archwilwyr allanol") a benodir gan y Gorfforaeth (yn ddarostyngedig i baragraff (5)) ar gyfer pob blwyddyn ariannol.

(4) Mae'r archwilwyr hyn i gael eu penodi ac mae gwaith archwilio arall i gael ei gyflawni, yn unol ag unrhyw ofynion a bennir gan y Cynulliad.

(5) Rhaid i'r Gorfforaeth beidio â phenodi personau'n archwilwyr allanol o dan baragraff (3) ar gyfer unrhyw flwyddyn ariannol os yw'r personau hynny wedi'u penodi hefyd yn archwilwyr mewnol o dan erthygl 17.

(6) Yn yr erthygl hon, o ran y Gorfforaeth:

- (a) ystyr "blwyddyn ariannol" ("*financial year*") yw'r flwyddyn ariannol gyntaf, a phob cyfnod dilynol o 12 mis (ac eithrio fel y darperir ar ei gyfer yn is-baragraff (c));
- (b) ystyr "y flwyddyn ariannol gyntaf" ("*the first financial year*") yw'r cyfnod sy'n dechrau ar y dyddiad y sefydlwyd y Gorfforaeth ac sy'n dod i ben naill ai ar yr ail 31 Gorffennaf ar ôl y dyddiad hwnnw neu sy'n dod i ben ar ryw ddyddiad arall a benderfynir gan y Gorfforaeth gyda chymeradwyaeth y Cynulliad; ac
- (c) os diddymir y Gorfforaeth:
  - (i) mae'r flwyddyn ariannol olaf yn dod i ben ar ddyddiad diddymu'r Gorfforaeth; a
  - (ii) caiff y Gorfforaeth, gyda chymeradwyaeth y Cynulliad, benderfynu bod yr hyn a fyddai wedi bod yn 2 flynedd ariannol olaf y Gorfforaeth i'w drin fel blwyddyn ariannol unigol at ddibenion yr erthygl hon.

Rheolau ac Is-ddeddfau

19. Mae gan y Gorfforaeth bŵer i wneud unrhyw reolau ac is-ddeddfau a wêl yn dda ynghylch unrhyw faterion ynglŷn â llywodraethu a rhedeg y sefydliad. Bydd y rheolau a'r is-ddeddfau hynny yn

ddarostyngedig i ddarpariaethau'r Offeryn Llywodraethu a'r Erthyglau hyn.

Copiau o Erthyglau Llywodraethu, y Rheolau a'r Is-ddeddfau

20. Mae copi o'r Erthyglau hyn, a chopi o unrhyw reolau ac is-ddeddfau, i'w rhoi i bob aelod ac i'w rhoi ar gael i unrhyw berson eu harchwilio, yn ystod oriau swyddfa arferol yn y sefydliad, os bydd y person hwnnw yn gofyn am gael gwneud hynny.

Diwygio'r Erthyglau Llywodraethu

21. Caniateir i'r Erthyglau hyn gael eu haddasu neu eu disodli yn unol ag adran 22 o Ddeddf Addysg Bellach ac Uwch 1992.

ATODLEN 3

CORFFORAETHAU ADDYSG BELLACH

Coleg Abertawe

Coleg y Barri

Coleg Castell-nedd Port Talbot

Coleg Ceredigion

Coleg Garddwriaeth Cymru

Coleg Glannau Dyfrdwy

Coleg Glan Hafren

Coleg Gorseinon

Coleg Gwent

Coleg Iâl

Coleg Llandrillo

Coleg Llysfasi

Coleg Meirion-Dwyfor

Coleg Menai

Coleg Merthyr Tudful

Coleg Morgannwg

Coleg Pen-y-bont ar Ogwr

Coleg Powys

Coleg Sir Benfro

Coleg Sir Gâr

Coleg Ystrad Mynach